

تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)

دوره ۱۵، شماره ۵۶، تابستان ۱۴۰۲، صص ۲۷-۴۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۸/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۲۳

(مقاله پژوهشی)

DOI: [10.30495/dk.2023.701793](https://doi.org/10.30495/dk.2023.701793)

بررسی جایگاه زن در رامایانای والمیکی و ملامسیح پانی پتی

لیلا بادامیان^۱، دکتر نسترن صفاری^۲

چکیده

رامایانا کهن‌ترین حماسه عاشقانه هند، سروده والمیکی به زبان سانسکریت بین قرون ۵ تا ۳ قبل از میلاد، علاوه بر روایت شیرین، سرشار از مفاهیم اخلاقی، اجتماعی و سیاسی است. این حماسه توسط ملامسیح پانی پتی در دوره جهانگیر شاه، به صورت منظوم به زبان فارسی برگردان شد. حضور گسترده و فعال زنان به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر در هر دو حماسه، یکی از عوامل شناخت جایگاه زن، نوع نگاه جامعه به این گروه و احکامی ایشان می‌شود. این جستار با بررسی و استخراج نکات مزبور، سعی در بیان میزان تأثیر اسلام بر منظومه ملامسیح دارد. پژوهش حاضر با شیوه کتابخانه‌ای و روش توصیفی-تحلیلی و تطبیقی، ابتدا جایگاه زن و احکام مرتبط با وی را در رامایانا والمیکی مشخص و سپس با آنچه ملامسیح پانی پتی در ترجمه منظوم رامایانا سروده، مقایسه و وجوه تمایز و تشابه را ذکر و مشخص خواهد نمود که ملامسیح به عنوان یک مسلمان و با استفاده از همسان‌سازی و یافتن پدیده‌های مشترک بین دین هندو و اسلام، ترجمه منظومی از رامایانا بر پایه مفاهیم اسلامی ارائه داده است. مطابق یافته‌های این پژوهش، زنان بیشتری در رامایانای ملامسیح در مقایسه رامایانای والمیکی به ایفای نقش در این منظومه می‌پردازند؛ ولی از نظر بیان احکام و جایگاه زنان، والمیکی به صورت مبسوط به آن پرداخته است. زنان در رامایانا ملامسیح، نقش محوری‌تری داشته و سه تن از ایشان به نام‌های کیکی، خواهر راون و خواهر رام، سیر داستان را مشخص می‌کنند.

واژگان کلیدی: ادبیات حماسی، رامایانا، زن، والمیکی، ملامسیح، اسلام.

^۱ دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

leyla.badamiyan@gmail.com

^۲ استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. (نویسنده مسؤل)

safarinastaran@yahoo.com

مقدمه

آثار ادبی با موضوع و محتوای عاشقانه، همیشه بر محور معشوق و عاشق و به‌ویژه زن می‌چرخد و نوع نگاه به زن و جایگاه وی در فرهنگ و سنت‌های مختلف، متفاوت است. این موضوع یکی از مسائل مهم در ادیان مختلف از گذشته‌های دور تا زمان حاضر بوده و همیشه این سیر دارای تحول بوده است. زنان در طول تاریخ اکثر اوقات یا در بطن اختلافات و نزاع‌ها و یا علت این نبردها بوده‌اند.

تصویر زنان در ادیان مختلف و بروز و بیان این تصویر در ادوار گوناگون، سبب تبیین جایگاه آنان در جوامع مختلف می‌شود. نمود این جایگاه و تصویر، بیشتر در آثار ادبی باقیمانده از فرهنگ و هنر هر ملتی قابل مشاهده است. رامایانا یکی از کهن‌ترین متون حماسی - عاشقانه فرهنگ هندویان، داستان رام و سیتا است که یکی از پایه‌های شکل‌گیری و قوام آن، حضور سیتا و سایر زنان است. این کتاب در اعصار مختلف و به زبان‌های متعدد ترجمه و به سایر فرهنگ‌ها منتقل شده است. رامایانا در دوره اکبرشاه گورکانی به نام‌های مختلفی همچون نرگستان و توسط افراد مختلفی و با هدف نزدیکی ادیان، به زبان فارسی ترجمه و حتی در قالب شعر برگردان شده است.

جایگاه و کارکرد زن در ادیان مختلف، موضوع پژوهش‌های مستقل و مفصلی بوده و خواهد بود و آنچه ما در این جستار در پی بیان آن هستیم، این است که نگاه و جایگاه زن در حماسه رامایانای والمیکی را بررسی و با آنچه در رامایانا منظوم ملامسیح بیان شده، مقایسه کنیم و بیان نماییم که آیا اسلام و نوع نگاه اسلام به زنان در منظومه ملامسیح مؤثر بوده است؟ و یا ملامسیح تنها آنچه را والمیکی درباره زنان بیان کرده، در قالب شعر فارسی برگردان کرده است. همچنین با بررسی حماسه رامایانا والمیکی و ملامسیح، آداب، رسوم و احکامی که درباره آنان وجود دارد، استخراج و ضمن مقایسه با یکدیگر، جایگاهشان را در جامعه تبیین می‌کنیم. زنانی که در رامایانا به ایفای نقش می‌پردازند در جایگاه و نقش‌هایی همچون مادری مهربان و دلسوز، زاهد، مشاور پادشاه، کینه‌توز و معشوق قرار دارند.

پیشینه تحقیق

پژوهش‌های بسیاری در خصوص اساطیر هند به‌ویژه رامایانا نگارش شده است؛ ولی در خصوص رامایانای منظوم فارسی، موضوع پژوهش حاضر، بیان احکام زنان در دو منظومه منثور و منظوم رامایانا و تأثیرات اسلام بر منظومه رامایانا ملامسیح صورت پذیرفته است. برخی از

این پژوهش‌های محدود عبارت از مقاله «جلوه‌های عرفان نظری در حماسه‌های منظوم رامایانا» محمداکظم کهدوی و سلطانی و خدادادی در فصلنامه مطالعات شبه‌قاره هند، دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره ۳۳ و همچنین پایان‌نامه‌هایی با عنوان «سیمای زن در شاهنامه و رامایانا» نوشته سیده اکرم زاهدی، دانشگاه لرستان و موضوع «بررسی تطبیقی زنان شاهنامه و دو حماسه بزرگ هندوستان، رامایانا و مهابهاراتا» نوشته ماه‌نور سید، دانشگاه بوعلی سینا هستند.

روش تحقیق

مقاله حاضر با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و با روش تحلیلی - مقایسه‌ای و تطبیق بین رامایانا و المیکو و ملامسیح پانی‌پتی انجام گرفته است. ادبیات تطبیقی که در واقع یک نوع پژوهش بین‌رشته‌ای است که به مطالعه رابطه ادبیات ملت‌های مختلف با هم و بررسی رابطه ادبیات با هنرها و علوم انسانی می‌پردازد و دو مکتب آمریکا و فرانسه، در این حوزه معرفیت بیشتری دارند که مکتب فرانسه به مسأله زیبایی‌شناسی آثار ادبی اهمیت چندانی نمی‌دهد و مکتب تطبیقی آمریکا علاوه بر زیبایی‌شناسی، به نقد و تحلیل نیز توجه دارد (ر.ک: نظری منظم، ۱۳۸۹: ۲۲۱-۲۲۲). در این پژوهش ابتدا رامایانای متشور مطالعه و مطالبی که درباره جایگاه زنان و احکام مرتبط با ایشان استخراج و فیش‌برداری شد و سپس به مقایسه و تطبیق با آنچه در رامایانا منظوم ملامسیح پانی‌پتی پرداخته و سعی در بیان میزان تأثیرپذیری ملامسیح از المیکو و دین اسلام بر اثر خودش داشته‌ایم. در این پژوهش ابتدا به صورت گذرا، شخصیت و سبک رفتاری زنان حاضر در دو رامایانا، ذکر و سپس شاخصه‌های اخلاقی و فردی ایشان را در قالب جداولی بیان و با توجه به این احکام جایگاه ایشان را در جامعه مشخص و در مرحله آخر تأثیر اسلام را بر منظومه ملامسیح مورد بررسی قرار داده‌ایم.

مبانی تحقیق

رامایانا

«حماسه هندویی در خصوص شاهزاده راما، مدافع خدا» (قدیانی، ۱۳۹۱: ۴۷۸)، گفته شده است، که پنج تجسم انسان‌انگارانه ویشنو برای کمک به نوع بشر به جهت اشاعه خوبی و از میان بردن شر در جهان حضور یافتند. یکی از مشهورترین شکل‌پذیری‌ها، تجسم به شکل راماست که گاه به نام راماجاندرا خوانده می‌شود. راما بزرگ‌ترین قهرمان انسانی در حماسه رامایانا و به عنوان پسر پادشاه، مدت‌ها قبل از آنکه به صورت ویشنو تجلی یابد شناخته شده بود. وی الگوی یک انسان نیک، شجاع، جوانمرد، پرهیزگار، والامنش و همسری نیکوکار و

دوست داشتنی است. همسر زیبای وی یعنی سیتا نیز شخصیتی نمونه و مطلوب، مادری فداکار و وفادار است. راما ضمن مسابقه‌ای سیتا را به‌عنوان همسر برنده شد و در زمان انتقال تاج و تخت پادشاهی، نیرنگ زدند و راما به همراه سیتا به مدت ۱۴ سال به جنگل تبعید شدند. در جنگل دیوی به نام راوانا، سیتا را ربود، اما انسان‌های میمون نما و هانومان، سیتا را در جزیره لانکا یافتند و راوانا را کشته و سیتا را نجات دادند؛ ولی بعد از این رهایی، راما از او جدا شد؛ زیرا وی به خاطر زیستن در خانه مردی دیگر، ناپاک شده بود؛ اما سیتا با عبور از میان آتش و اثبات بی‌گناهی دوباره توسط راما پذیرفته شد ولی در ادامه روایت‌های دیگری برای رام و سیتا رخ می‌دهد که باعث خلق حماسه رامایانا می‌شود (ر.ک: کاوندیش، ۱۳۸۷: ۴۸-۴۷).

زن

تصویر زنان در ادبیات هندوستان با تأثیرپذیری از اسطوره و مذهب، موقعیت‌های متفاوت و گاه متضاد آن‌ها را در جامعه نشان می‌دهد. در افسانه‌ها و اسطوره‌ها زنان در نقش الهه، زن روحانی، زن اشراف‌زاده و مانند آن‌ها نمایان می‌شوند (ر.ک: ریاحی زمین و دهقانی، ۱۳۸۹: ۷). به فراخور وجود مکاتب متعدد در اعصار مختلف در هند، نوع نگاه و جایگاه زنان در جامعه متفاوت بود. در دوران وداها، زنان قدر و منزلتی همچون مردان داشته‌اند (ر.ک: دولافوز، ۱۳۱۶: ۹) و یا در دوران آیین جین، گروهی اعتقاد به درجات معنوی بالای زنان در سلوک و گروهی نیز معتقد بودند زنان مایه فریب و گمراهی هستند (ر.ک: ناس، ۱۳۸۱: ۱۷۴).

والمیکی در رامایانا در کنار تمام آموزه‌های اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و...، تصویری از زن و کارکرد و جایگاه وی ارائه می‌دهد که مقلدان وی بعدها چه در سنت هندو و چه در دین اسلام کم‌وبیش آن را در آثار خود نشان داده‌اند. البته باید عنوان کرد مشابهت بین اسطوره‌ها در ادیان مختلف و آثار ادبی ملل وجود دارد داستان رامایانا با داستان سیاوش در شاهنامه در کلیات یکی است. هر دو مادری ناتنی دارند که مانع به سلطنت رسیدن ایشان می‌شود. هر دو از سرزمین خودشان تبعید شده، به جنگ می‌روند و برمی‌گردند (ر.ک: محسنی گرده کوهی و شیرکوند، ۱۳۹۹: ۲۷۹).

به‌طور کلی ما در رامایانای والمیکی با تنوع نقش‌های زنان روبه‌رو هستیم که با بررسی دقیق، می‌توان نکات ارزشمندی در هر مورد به دست آورد. زنان حاضر در رامایانا والمیکی به چند دسته مادران، همسران، دختران، بیوگان و کنیزان تقسیم می‌شوند. نقش مادران در رامایانا فراتر از نقش زنان دیگر بوده و از درجه اهمیت و منزلت والاتری برخوردارند؛ البته به دلیل تعدد

زوجات برای راجه‌ها، نامادری هم دارای همان جایگاه مادران است و احترام او برای سایر فرزندان واجب است.

والمیکی، ملامسیح

خالق حماسه رامایانا، والمیکی، این اثر را به زبان سانسکریت بین قرون ۵ تا ۳ قبل از میلاد به نگارش درآورد. این حماسه دارای هفت فصل (کاند) است که این هفت کاند عبارت از: ۱- بال کاند: در ارتباط با دوران کودکی رام ۲- اجودهییا کاند: دوران تبعید رام. ۳- بن کاند: دوران زندگی رام در جنگل. ۴- کسکندها کاند: در ارتباط با توقف رام در کسکندهاست ۵- سندرکاند: در مورد رفتن هنومان به لنکا و آتش زدن آنجاست. ۶- لنکاکان: درباره جنگ و نبرد. ۷- اوترکاند: در ارتباط با دوره زندگی آخر رام و تبعید سیتا و فرورفتن او در زمین و صعود رام به عالم بالا و تقسیم سلطنت میان فرزندان، هستند. سبک تحریر یکپارچه و یکدست این اثر، گواه آن است که شخص واحدی در نگارش آن دست داشته است. طبق سنن هندو، والمیکی، نویسنده اثر، گویا معاصر با قهرمان این حماسه یعنی «راما» بوده است (ر.ک: شایگان، ۱۳۹۲: ۲۴۳).

این حماسه در طی قرون مختلف به سایر فرهنگ‌ها و ملل نفوذ کرد. در دوره استیلای گورکانیان بر هند و به‌ویژه اکبرشاه، دستور داد، مشهورترین کتب هندو عمدتاً از زبان سانسکریت به زبان فارسی ترجمه شود. شاعران و مترجمان بسیاری با اهدافی همچون نزدیکی دو ملت کهن و بزرگ ایران و هند به سنت ترجمه پیوستند و سبب تفاهم این دو ملت و توسعه زبان فارسی در شبه‌قاره هند شدند (ر.ک: عبدالله، ۱۳۷۱: ۵۱)، (ر.ک: لطفی و حسینی‌اشکوری، ۱۳۹۴: ۶۴).

رامایانا یکی از آثار است که توسط مترجمان به زبان فارسی برگردان شد. اولین ترجمه توسط عبدالقادر بدایونی انجام شد. افرادی چون «ملاسه‌الله مسیح پانی‌پتی»، «گردهرداس»، «چندر من بیدل» «امانت رای لالپوری» و «مسرام داس قابل» نیز این حماسه را به زبان فارسی برگردانده‌اند (ر.ک: وال میکی، ۱۳۷۹، پیشگفتار: ۱۰).

ملاسیح سعد الله متخلص به مسیح، مترجم منظوم رامایانا، در کی‌رانه متولد گردید، ولی چون کی‌رانه در سرحد پانی‌پت قرار دارد نامبرده به نام پانی‌پتی معروف گردید. مسیح به مدت دوازده سال از عمر خود به منظور مطالعه ادبیات سانسکریت در بنارس گذراند. مؤلف کتاب «همیشه بهار» درباره مسیح می‌گوید: وی شاعر صاحب قدرت و معنی‌یاب و عالی فطرت بود و نویسنده

«ید بیضا» نیز بیان می‌دارد: که وی شاعری دقیقه شناس، مسیحا انفاس است؛ که ترجمه مختصر راماین به نظم فارسی را در ۵۴۰۷ بیت درآورد. این مثنوی با توجه به برخی از ابیات آن در دوران پیری شاعر به نظم درآمده است (ر.ک: عابدی، بی‌تا: ۲۳۹).

محمد افضل سرخوش در «کلمات الشعراء» در معرفی ملامسیح چنین می‌نویسد: «شاعر غراً از هم‌صحبتان شیدا بود. باهم اتحاد و یگانگی بسیار داشتند ... روزمره‌اش اگرچه خام است و موافق تازه گویان عرفی نیست، اما بعضی معنی‌های تازه و غریب، فکر کرده ...، قصه رام و سینتا را به نظم درآورده ...» (سرخوش، ۱۳۸۹: ۱۷۶).

وجه ممیزه کار ملامسیح در به نظم کشیدن رامایانای والمیکی این است که وی تمام حوادث را به قالب شعر درنیاورده و با ظرافت خاصی به تلخیصی از مطالب اصلی بسنده کرده و درجایی که اعتقاد داشته حادثه‌ای ارزش منظوم شدن را ندارد، از آن صرف‌نظر کرده است. وی گاهی در سرودن این منظومه توالی وقایع و اتفاقات را رعایت نکرده و حتی برای یک شخصیت فراتر از نقش اصلی‌اش به آن پرداخته است. به‌عنوان نمونه، ما در منظومه ملامسیح با شخصیت خواهر راون به نام سرپنکا روبه‌رو هستیم که والمیکی چندان به آن اشاره نکرده است، در صورتی که ملامسیح به این شخصیت جایگاه کلیدی عطا کرده و اگر مکاری و حيله‌گری وی در منظومه ملامسیح به تصویر کشیده نمی‌شد، از جذابیت خوانشی اثر کاسته می‌شد.

اسلام

موضوع ارتباط اسلام و دین هندو و تاثیرپذیری و تاثیرگذاری بر یکدیگر در حوزه این مقاله نیست؛ ولی اسلام به عنوان کامل‌ترین دین، در تمام موضوعاتی که برای بشر رخ می‌دهد، مرجعی برای حل این موضوعات و مسائل است. در بحث جایگاه زن نیز، ضمن دادن هویت به شخصیت زن، او را مانند مرد و چه بسا در برخی از حوزه‌ها، برتر از مرد معرفی می‌کند. ملامسیح نیز به عنوان یک فرد مسلمان، در ترجمه منظوم خود از رامایانا، سعی نموده ضمن بهره‌گیری از مفاهیم و مضامین اسلام، نسبت به باورپذیری حماسه مزبور، ترجمه‌ای بر مبنای و در قالب ظرف اسلام ارائه دهد.

بحث

حماسه رامایانا یک متن ادبی صرف یا متن مذهبی نیست؛ بلکه آرمان‌های این حماسه، شامل روابط خانوادگی درست، وظیفه‌شناسی، اخلاص در تفکر، صبر، تقوا و حتی آداب سیاسی و

حکمرانی است که می‌تواند همچون چراغ راهی برای ابنای بشر باشد. به صورت کامل‌تر باید گفت حماسه رامایانا دارای ارزش‌های دینی، اخلاقی، تاریخی، فرهنگی، فلسفی است. در واقع «رامایانا» به منزله آینه فرهنگ و جهان‌بینی هندوهاست و با اینکه اثری حماسی است، بسیاری از رسوم رایج و سنت‌های اجتماعی آن روزگار را در خود جای داده است. در این کتاب بر تعلیم و تربیت بسیار تأکید شده و صریح و آشکار، احترام به استاد و بزرگ‌ترها از جمله پدر و مادر را متذکر می‌شود. از دیگر مفاهیم اخلاقی در این کتاب می‌توان به اعتقاد به تقدیر و سرنوشت، تک‌همسری و عفت و پاک‌دامنی و احترام متقابل همسران به یکدیگر، مهمان‌نوازی، چشم‌پوشی از خطای دیگران، کمک به دوستان، مدارا با دشمنان، ظلم‌ستیزی، خویش‌نوازی و بردباری و... اشاره کرد (ر.ک: والمیکی، مقدمه محمدکاظم کهدویی، ۱۳۹۲: ۱۶).

هسته اصلی رامایانا سرگذشت پرشور دو عاشق شیدا به نام رام و سیتا است. رام و سیتا در واقع دو انسان کامل و الگو و سرمشق خود برای زنان و مردان همنوع خود هستند. از این منظر رام شاهزاده‌ای ایده‌آل و سیتا همسری ایده‌آل است. سیتا همسر رام، از کهن‌ترین دوران تمدن هندویی، الگوی کامل و نشان‌دهنده والاترین آرمان عشق، فداکاری و وفاداری زنانه است و به خاطر دلاوری در رویارویی با مشکلات و خوش‌قلبی، سرمشقی برای زنان هندو به شمار می‌آید (ر.ک: کیس ویت، ۱۳۸۱: ۱۲۷) و رام نیز مظهر انسان کامل و متانت روح و مناعت طبع است و نمونه روح عاشق است که به عشق معبود ازلی یعنی سیتا می‌سوزد و برای وصول به مطلب، هفت دره عشق را می‌پیماید (ر.ک: شایگان، ۱۳۹۲: ۲۴۶). محور اصلی این حماسه عاشقانه، تنازع بین فضایل و رذایل است و نیروهای این دو سپاه، سعی در پیروزی و غلبه نهایی بر یکدیگر دارند.

رامایانا، به مثابه یک دائرةالمعارف آموزه‌های اخلاقی، اجتماعی و سیاسی است که محتوای آن متناسب با مخاطب آن جنبه کاربردی پیدا می‌کند. «پرسش مهمی که در بررسی آثار مربوط به زنان مطرح می‌گردد این است که آیا می‌توان فرض کرد که بازنمود زنان در آثار ادبی، بازتاب موقعیت حقیقی آنهاست؟ به‌عنوان مثال، برای پی بردن شیوه زیست زنان در تاریخ و ادبیات ایران، می‌توان همان شیوه‌ای را در پیش گرفت که محققان تاریخ هنر ایران برای یافتن نمونه طرح‌های فرش دوران تیموری، بر روی مینیاتورهای آن دوره، انجام دادند. در تاریخ هنر ایران هیچ فرشی پیش از دوران صفویان به دست نیامده و به همین دلیل محققان بر اساس نقوش فرش‌هایی که در آثار نگارگری شده در کتاب‌های ادبی به دست آمده است، طرح‌های کهن فرش

ایرانی را کشف و بازسازی کردند. پژوهشگران ادب فارسی نیز بر همین قیاس می‌توانند به سراغ زیست‌شیوه‌های زنان ایرانی در ادب پارسی بروند و زوایای تاریک و پنهان زندگی فردی-اجتماعی آنان را از خلال سخن‌پردازی شاعران یا نویسندگان بیرون بکشند» (کوپال، ۱۳۹۱: ۲۳۲).

در منظومه رامایاناب ملامسیح، سه نقطه محوری وجود دارد که سبب شکل‌گیری حماسه شده و منشأ این محورها، سه زن هستند که اولین محور آن، کیکیی همسر پادشاه است که با حسادت مانع به تخت‌نشینی رام شده و سبب آوارگی و نبرد وی با دیوان شده است. دوم، خواهر راون است که در پی جواب منفی رام به عشق وی، به سمت راون رفته و با حسادت سبب ربوده شدن سیتا به دست راون می‌شود. سومی خواهر رام است که سبب هجرت و جدایی همیشگی رام از سیتا می‌شود. اگر این سه شخصیت، کارکرد خود را در این حماسه نداشتند، جذابیت آن‌چنانی نمی‌داشت.

نکته دیگری که در باب منظومه ملامسیح باید به آن اشاره کرد این است که وی محتوای رامایانای منثور را در ظرف و قالب اسلام ریخته و با مفاهیم و اصطلاحاتی که در دین اسلام؛ چه در قرآن، چه در عرفان اسلامی وجود دارد آن را بازنویسی و به نظم درآورده است که این امر جذابیت روایت را دوچندان کرده است.

زن در رامایانا و المیکه

زنان در داستان‌های حماسی نقش کلیدی دارند؛ برخی نمادی از اهریمن و روح شیطانی هستند و باعث نبردها و کینه‌توزی‌ها می‌شوند و برخی دیگر نمود و مظهری از اندیشه‌های اهورایی‌اند، که در دامان خود فرزندان جنگجو و دلیر می‌پرورند یا نمونه وفاداری و از خودگذشتگی محض نسبت به خانواده خود می‌باشند (ر.ک: واحد دوست، ۱۳۷۴: ۲۷). در فرهنگ هندوستان، مهم‌ترین خصیصه زنان شوهر پرستی ایشان بوده که وی را همانند خدا مورد پرستش قرار می‌دادند. زن در رامایانا همه‌جا نسبت به همسر خود وفادار، مهربان، پاک‌دامن و علاقه‌مند به شوهر خود است و در غم و شادی، شریک و همدم شوهر خویش هستند. زنان این حماسه، مهربان، عاطفی، جذاب و مادری خوب و نمونه هستند. ایشان قابل ستایش و احترام هستند و قتل و جنگیدن با ایشان و بی‌حرمتی نسبت به آن‌ها ممنوع بوده است.

با توجه به موضوع و محتوای کتاب که یک حماسه عاشقانه است، بدون تردید زن در این

منظومه جایگاه کلیدی دارد. با بررسی و مطالعه این متن حماسی - عاشقانه درخواستیم یافت که زن از درجه اهمیت و منزلت والایی در بین هندویان برخوردار است. اگرچه در ظاهر امر با یک نظام مردسالار روبه‌رو هستیم؛ ولی در بطن این موضوع، شاهد احترام فوق‌العاده به زن و به‌خصوص مادر هستیم.

در این حماسه، با دو گروه از زنان نیک‌سرشت و زنان بدنهاد روبه‌رو هستیم. نماینده گروه زنان نیک‌سرشت، سیتا است که بعد از رام، نقش کلیدی در این حماسه داشته و موضوعات پیرامون وی مطرح است. زنان بدنهاد نیز در این حماسه، دارای نمایندگانی هستند که اقدامات ایشان، در کلیت داستان تأثیر بسزایی دارد که از جمله ایشان می‌توان به کیکیی، سورپانکبه خواهر راون و خواهر رام اشاره کرد که کیکیی به تحریک کنیز خود باعث خلع رام از پادشاهی می‌شود و خواهر راون نیز در نقش یک زن اهریمنی و با هوس‌بازی سبب کینه‌توزی و جنگ بین رام و راون شد و خواهر رام نیز سبب جدایی سیتا از رام می‌شود.

در دین هندوی قدیم، زن و به‌طورکلی مادر، فردی آزاد بوده که در خانه و خاندان مانده، موکل اطفال و فرمانروای غلامان و کنیزان بوده است. وی در غالب موارد تابع امر و فرمان‌بردار شوهر خود می‌بود؛ زیرا که او رئیس مطلق و خداوندگار خاندان شمرده می‌شد (ر.ک: ناس، ۱۳۸۱: ۱۳۴). از منظر ایشان یک زن پارسا که پت‌پارتا نامیده می‌شود دارای خصایصی همچون وفاداری، عاشق و علاقمند و خدمتگزار شوهر است. این زنان هرگز به مرد غیر توجه و دست‌درازی نمی‌کنند (ر.ک: والمیکیی، ۱۳۷۹: ۳۰۵) و اگر کسی ایشان را بی‌آزارد کشته می‌شود (همان: ۴۰۵). در همین راستا، ابتدا زنان حاضر در رامایانا والمیکیی معرفی و شاخصه‌های اخلاقی ایشان ذکر خواهد شد و مقایسه‌ای بین تأثیرپذیری رامایانا ملامسیح از والمیکیی در این موضوع صورت خواهد گرفت.

در رامایانا ۱۱ زن مشهور به نام‌های کوشیلا، کیکیی، سومترا، سیتا، ارمیلا، مندودری، کیکیی، سوپرنکها، تریجتا، منتهرا، اهلیا وجود دارد هر یک در جایگاه خود نقشی از این حماسه را بازی می‌کنند

زنان و شخصیت‌شناسی ایشان رامایانا			
نام	نسبت	ویژگی اخلاقی و سبک رفتاری	مآخذ
کوشیلا	همسر پادشاه دشتره	زنی کامل، مذهب‌شناس، عاقل، دارای خشم و عصبانیت، مهربان،	(ر.ک: دهلوی، ج ۱، ۱۳۵۰: ۱۲۰-۱۰۰)
کیکیی	همسر پادشاه	در ابتدا داستان زنی ساده و مهربان بود ولی در	(همان: ۱۸۵-۱۸۰)

زن و شخصیت‌شناسی ایشان رامایانا			
نام	نسبت	ویژگی اخلاقی و سبک رفتاری	مآخذ
	دشتره	ادامه شخصیت بسیار زنانه که تحت تأثیر حرف‌های کنیزش قرار پیدا می‌کند و دارای غرور و حسادت، است	
سومترا	همسر پادشاه دشتره	مادری فداکار و مهربان، بسیار مؤدب و مذهب‌شناس که حسودی و عصبانیت و کینه در وی راه ندارد	(همان: ۱۸۵-۱۸۹)
سیتا	همسر رام	زیبایی درونی و ظاهری بی‌نظیری دارد، خوش خلق و خوش برخورد، شجاع، با اعتمادبه‌نفس، زنی نجیب و پاک،	(همان: ج ۱ و ۲، صص ۱۵۱-۹۹ و ۸۳-۴۸۲)
ارمیلا	خواهر سیتا	شخصیت ساکت، زیبا، باوقار، همسری خوب و شوهر دوست، خوش اخلاق، خوش برخورد	(همان: ج ۱، ۱۰۵)
مندودری	همسر راون غول	زنی خوش‌قلب، مهربان، باهوش، عاقل، مذهب‌شناس، شوهر دوست،	همان: ج ۱، ۱۲۵-۱۱۰
کیکی	مادر راون	دختری درستکار و مادری خوب برای فرزندانش، دارای هوش و ذکاوت	(همان: ج ۲، ۷۳-۷۲)
سوپرنکها	خواهر راون	دارای حسادت، عصبانیت، حس انتقام‌جویی	(همان: ج ۱، ۲۱۲-۲۰۹)
تریجتا	کنیز راون	خیرخواه سیتا، در عین غول بودن، مانند آدم بود و از هوش و ذکاوت بالایی برخوردار بود	(همان: ج ۱، ۲۷۵-۲۷۰)
منتھرا	کنیز کیکی	چاپلوس بودن، دخالت بیجا، فضول بودن	(همان: ج ۱، ۱۸۱-۱۸۰)
اهلیا	همسر گوتم	زیبا، همسری خوب و شوهر دوست، خیانت کرده بود	(همان: ج ۱، ۹۱)

زن و احکام ایشان در رامایانا والمیکه

درباره زنان، نقش و کارکرد ایشان در رامایانا والمیکه از جنبه‌های گوناگون می‌توان بررسی کرد. مطالبی که در این حماسه، در خصوص زنان بیان شده است را می‌توان در دو بخش احکام زنان و دیگر نوع نگاه به ایشان در جامعه آن زمان بررسی نمود. مطابق با آنچه در رامایانا والمیکه بیان شده، شاخصه‌های جسمی و فردی نیک زنان در دین هندو عبارت از موارد ذیل می‌باشند: که در بدن موی بسیار ندارند، هر دو چشم برابر هستند، گفتار ملایم دارند، در حالت

خشم بد کسی را نمی‌گویند، انگشت‌ها همه جدا جدا و گوش‌های بلند دارند. ناخن‌ها همه صاف و سرخ و ناف ایشان عمق بسیار دارد (ر.ک: والمیکی، ۱۳۸۷: ۳۴۷).

احکام مربوط به زنان

پرداختن به احکام مربوط به زنان در رامایانا والمیکی که بیشتر ناظر به حوزه فقه و فقاقت است، موضوع نسبتاً جدیدی است که تاکنون در آثار ادبی نمود چندانی نداشته و توجه به این موضوع، اطلاعات جامع و مفیدی برای مخاطب به دنبال خواهد داشت.

۱. زن، واجب‌القتل نیست (ر.ک: والمیکی، ۱۳۷۸: ۱۰۵) و حکم کشتن وی در هیچ کتابی نیامده است (همان: ۲۹۰) و حکم کشتن گاو ماده، برهنه و زن در هیچ‌جایی ذکر نشده است (همان: ۳۷۱).

۲. نباید به زن بیگانه نظر بد داشت (ر.ک: والمیکی، ۱۳۷۸: ۱۲۲) و باید زن غیر را مثل خواهر، مادر و دختر خود دانست (همان: ۲۰۲)، زن برادر حکم دختر دارد و نباید به وی نگاه بد کرد (ر.ک: همان: ۲۷۰)؛ و اگر کسی نادانسته به زن غیر نگاه کند، جایگاه وی دوزخ و جهنم است (ر.ک: همان: ۳۷۸) و اگر مردان برای رهایی زن غیر؛ که دربند ظالم است، می‌کوشند (همان: ۳۹۰)؛ و اگر کسی زن او به خانه غیر باشد، تمام خانواده بدنام می‌شود (ر.ک: همان: ۴۰۹)؛ و در بید چنین نوشته‌اند که زنی را که شوهر داده‌اند، روا نیست که به خانه دیگری باشد (ر.ک: همان: ۴۶۵). زنان باید حیای چشم و عفت ذاتی داشته باشند؛ در حدی که در خواب هم به مرد بیگانه نظر نکنند و غیر شوهر، همه را پدر و برادر و پسر بدانند (ر.ک: همان: ۴۰۹).

۳. زنان را خدمت شوهر لازم است و زن هرچند جمال داشته باشد و شوهر اگر کور و شل و لنگ و بد و زشت و معیوب باشد، خدمت او باعث نیکنامی دنیا و آخرت بداند و غیر خشنودی شوهر، هیچ زنی نیکنام دنیا نگردیده و به مقام آرام که رستگاری گویند، نرسیده است (ر.ک: همان: ۱۹۲-۱۹۱ و ۲۲۳ و ۴۱۵) زنان پارسا از حکم شوهر، هرگز قدم بیرون نمی‌نهند (ر.ک: همان: ۱۸۵)؛ و هر که دل به خدمت شوهر خود، نداده، بی‌پایان و سرانجام در دوزخ می‌افتد در بید و پوران، چهار قسم زن عاشق گفته‌اند: اول آن‌که به غیر شوهر خود دیگری را در عالم مرد نداند. دوم غیر شوهر همه را به جای پدر و برادر و پسر ببیند. سوم آن‌که نظر بر کتاب‌ها کرده و صحبت مرد غیر را بد بداند و با او نزدیکی نکند و چهارم اینکه او را صحبت مرد بیگانه میسر نیاید و هر زنی که شوهر خود گذاشته با مرد غیر صحبت بدارد در تولد دیگر البته در وقت

جوانی بیوه شود (ر.ک: همان: ۲۲۳). و زنان خدمت شوهر را عبادت عظمی می‌شمارند (ر.ک: همان: ۴۴۶).

۴. زنان را عقب شوهر آرایش کردن ناسزا است و از آن بدنام می‌شوند (ر.ک: همان: ۴۰۸).
۵. در برخی مواضع حجاب برای زنان لازم نیست؛ که این مواضع عبارت از وقت عروسی، عبادت، خیرات کردن و روزهای صعب و بی‌اختیاری و اگر زنان به وقت ضرورت از خانه برآیند و یا از بی‌استعداد که پارچه نداشته باشند عیب ندارد (ر.ک: همان: ۴۰۹).

۶. نکته دیگر در باب تک‌همسری است و اینکه همه مردان یک همسر داشته‌اند (ر.ک: همان: ۴۴۱ و ۴۴۶).

۷. هر کس در ایام حیض با زنان صحبت دارد، او را گناه و ننگ لاحق شود (ر.ک: همان: ۴۹۶).

۸. زن زمانی که شوهر دارد زرینه می‌پوشد و چون شوهرش هلاک شود دیگر نباید زرینه بپوشد (ر.ک: همان: ۵۲۱).

می‌توان ادعا کرد که زن جایگاه نازل تری نسبت به مرد دارد ولی وجود احکامی این‌چنینی درباره زنان، آن‌هم در آن دوره، نشان از اهمیت و جایگاه ایشان در جامعه هندویان است.

جایگاه زن در جامعه هندوی آن زمان

با توجه به آنچه در باب احکام زنان وجود دارد و آنچه در رامایانا والمیکی وجود دارد می‌توان نقش وی را در جامعه هندوی آن زمان ترسیم کرد. این چهره اجتماعی ممکن است گاهی مورد قبول و احترام جامعه واقع شود و گاهی نیز نه تنها نظر مساعدی نسبت به ایشان وجود نداشته؛ بلکه تا مرز تحقیر جایگاه ایشان پیش می‌رود. مصداق گروه اول موارد ذیل هستند:

۱. در بید و پوران و شاستر که از متون دینی هندویان است، زن را نصف بهتر شوهر گویند، یعنی نصف بدن شوهر است (ر.ک: همان: ۱۸۰).

۲. زن نسبت به مرد، جایگاه پرستاری دارد (ر.ک: همان: ۲۰۱).

و مصادیق دسته دوم نیز عبارت‌اند از:

۱. زنان هرچه صاحب دانش باشند، آخر خطا می‌کنند (ر.ک: همان: ۲۵).

۲. زنان محنت بسیار نمی‌توانند تحمل کنند (ر.ک: همان: ۲۳۱).

۳. زن ناقص‌العقل است (ر.ک: همان: ۲۵۰). البته توجیهی که در این باب می‌توان مورد نظر داشت این است که این نگرش به دلیل غلبه روح مردسالارانه بر سنت هندو هست.
۴. در میان هندویان سه رذیلت اخلاقی وجود دارد که در عبادت نیز خلل وارد می‌کند که عبارت از شهوت و غصه و حرص است که این سه مورد در زنان به‌غایت وجود دارد و ایشان رهزن عبادت و برای آتش شهوت همچون سنگ چقماقند و ذکر نیک و عبادت آفریدگار از صحبت زنان نمی‌شود و از صحبت زنان همه صفات غم، غصه، حسد، خصومت، عداوت، کدورت فکر و اندیشه، ترش‌گویی، خودداری، خودبینی، خودپرستی، تندخویی، تکبر، غرور، شراب‌خواری، زنا و عمل‌های نکوهیده حاصل می‌شود (ر.ک: همان: ۲۵۵).
۵. در میان ابنای بشر باید از چهار کس احتراز باید کرد که ایشان عبارت از خادم سخت‌زبان، پادشاه ممسک، زن بی‌حیا و دوست پر دغا هستند (ر.ک: همان: ۲۶۸).
۶. زنان دل‌ترس هستند (ر.ک: همان: ۳۰۹).
۷. زنان تا تنبیه نیابند، فرمان نبرند (ر.ک: همان: ۳۱۶).
۸. زنان دارای چند خصلت بد دائمی هستند که این خصایص عبارت از ترس، بی‌قراری، نادانی، وسواس خاطر، بدتدبیری، بی‌عقلی، کم‌همتی و بی‌رحمی می‌باشند (ر.ک: همان: ۳۲۶).
- همان‌طور که بر اساس راماینای والمیکی مشاهده شد اعتقادات خرافه‌ای بسیاری در خصوص زنان در بین هندویان رواج داشته است ولی در بطن موضوع ایشان جایگاه والایی داشته‌اند.

رامایانا ملامسیح و احکام مربوط به زنان در این منظومه

کارکرد زن در رامایانا به دلیل عاشقانه بودن، عینی و ملموس است. در این متن، زنان زیادی از طبقات مختلفی نقش‌آفرینی می‌کنند که هرکدام شاخصه‌هایی اخلاقی خاص خود را دارند و با توجه به این شاخصه، جایگاهی در رامایانا دارند. می‌توان ادعا کرد، زنان در این منظومه نقش فعال و اثرگذار دارند و حضور ایشان در داستان سبب رونق و جذابیت متن می‌شود. ملامسیح سه صفت زیبایی، حیا و عصمت را برای زن لازم و واجب می‌داند و شاهد مثال وی در این موضوع حضرت مریم است. یکی از وجوه تمایز بین رامایانا ملامسیح و والمیکی این است که ملامسیح در توصیفات شاعرانه افراد، صحنه‌ها، چیره‌دستی و تبحر خود در شعر را نمایان می‌سازد و می‌توان گفت بخش اعظمی از حجم کتاب به توصیفات وی از موقعیت‌ها و افراد مختلف و توصیف ایشان تعلق دارد که این امر بر جذابیت اثر افزوده است. وی همچنین به

فراخور متن، بعضی از مطالب را که خللی در داستان اصلی ایجاد نمی‌کنند را حذف نموده است.

با توجه به کارکردی که هر زن در مقام مادر- همسر دارد، ملامسیح نکاتی را بیان می‌کند که بیشتر متأثر از جامعه هندو است. برای نمونه درباره جایگاه مادر بیان می‌دارد که ایشان جایگاه والایی دارند و برای انجام امور مهم باید از ایشان رخصت گرفت و در مراسم و آیین‌های مختلف ایشان را بر محفل می‌نشانند و زیارت و دست‌بوسی ایشان جزو مرسومات بوده است و خدمت به ایشان از اصول مهم است (ر.ک: پانی پتی، ۲۰۰۹: ۹۷، ۹۹، ۹۸، ۹۱).

در منظومه رامایانا ملامسیح، ۱۷ زن دیده می‌شود که مشخصات ایشان و ویژگی اخلاقی و سبک رفتاری ایشان به شرح ذیل است:

زنان و شخصیت‌شناسی ایشان رامایانا منظوم		
نام	نسبت	ویژگی اخلاقی و سبک رفتاری
کوسلا	همسر پادشاه دشرته	دانا
کیکی	همسر پادشاه دشرته	حسود، فسونگر
سویرا	همسر پادشاه دشرته	-
تارکا	مادر ماریچ دیو	دیو ظالم و ستمکار، موذی
سیتا	همسر رام	زیبا، حسن خلق، باحیا، معصوم،
-	کنیز بهرت	فتنه‌انگیز
-	همسر آتره زاهد	مهربان، عابد، عاقل و حکیم
اهلیا	زن گوتم	زناکار،
بریکه، سورپنکا	خواهر راون	شهووت در عشق، فتنه‌انگیز
سوری	-	عابد، معتکف، عاقل و دانا
تارا	همسر بال	دانا و حکیم و خردمند
سومپرنا	-	اهل طاعت و عبادت
انجنی	مادر هنونت	عصمت
مندودری	زن راون	خیرخواه و خیراندیش، دانا
ترجتا	نگهبان زندان سیتا	دوستدار و عاشق سیتا
-	خواهر رام	حسود و فتنه‌انگیز،
-	زن گازر	عصمت

نکاتی در باب زنان و نوع نگاه و اندیشه کلی نسبت به ایشان

با بررسی متن رامایانا ملامسیح متوجه این موضوع خواهیم شد که آنچه در رامایانا منشور در باب احکام زنان وجود دارد، در اینجا نمود ظاهری ندارد و صرفاً کلیاتی درباره زنان و نوع نگاه

به ایشان ذکر شده است که می‌توان این موارد را در قالب احکام، جایگاه زن در جامعه و اعتقاد عوام در باب ایشان اشاره کرد.

از مصادیق احکام زنان عبارت است از:

لزوم حجاب برای زنان

ز مصحف آیت ستر زنان خواند عروس صبح در پرده از آن ماند
(پانی‌پتی، ۲۰۰۹: ۲۵۳)

در واقع این مصحف هم اشاره مستقیمی به قرآن دارد و هم ندارد؛ زیرا ملامسیح برای ذکر همانندی بیشتر میان دین اسلام و هندو، به جای ذکر کتاب مقدس هندوها از اصطلاح مصحف استفاده نموده است و از طرف دیگر هم می‌توان آن را به قرآن مجید نسبت داد؛ زیرا در قرآن درباره پوشش زنان آیاتی وجود دارد و منظور وی از «آیت» شاید ناظر به همین موضوع باشد.

عدم نظر بر زن بیگانه

نکرده رو به سویش رام و فرمود که چشم بر زن بیگانه نگشود
(همان: ۲۴۰)

این موضوع که نباید بر زن بیگانه نظر داشت، مصادیق فراوانی در رامایانای والمیکی وجود داشت و صرفاً ملامسیح در مقام مترجم، چیزی به این موضوع و مفهوم نیفزوده است.

تائید تک‌همسری و آفات تعدد زوجات

سؤالش را جوابی داد صافی که یک زن بهر یک مرد است کافی
دو زن در خانه باشد باعث جنگ ز جنگ خانه غیرت می‌برد ننگ
(همان: ۱۱۲)

تک‌همسری نیز از موضوعاتی بود که در رامایانای والمیکی وجود داشت و ملامسیح بعد از ذکر این موضوع، به یکی از تبعات تخطی از این موضوع اشاره کرده که این موضوع سبب درک بهتر موضوع می‌شود.

کشتن زنان امری ناپسند و مذموم بوده است

مکن در دل که زن را کس کشد چون که بر فتوای من می‌ریزی این خون
(همان: ۷۴)

این موضوع نیز، ترجمه دقیق ملامسیح از والمیکی است، جایکه بسواتر زاهد به‌عنوان راهنمای رام، علیرغم قانون کشتن و قتل زنان به وی دستور این کار را می‌دهد.

مصادیق جایگاه زن در جامعه

زن، سایه مرد است

جوایش داد گفت: ای ناز پرورد همی خوانند زن را سایه مرد
(همان: ۹۱)

کارکرد زن در جامعه هندوی آن زمان، وی را به عنوان سایه مرد می‌شمردند که همیشه در کنار شوهر بوده است.

مصادیق اعتقادات عامه درباره زنان

والمیکی به صورت مبسوط به ویژگی زنان، نوع نگاه. جایگاه ایشان در جامعه پرداخته است و ملامسیح نیز با تقلید از وی، همان مطالب را بیان نموده و سعی کرده است آن ویژگی‌ها را در ظرف اسلام بریزد و نگاه اسلامی به موضوع داشته باشد.

۱. دلجویی

چه مردانه مثل زد آن مثل زن که دلجویی شوی است طاعت زن
(همان: ۱۰۱)

منه دل بر زن از دلجو نباشد که صندل هیزم است از بو نباشد
(همان: ۱۲۴)

۲. بی‌عقلی زن

گروهی بر این عقیده هستند که حق تعالی در آیات و روایات بر بی‌عقلی زنان اشاره کرده است که این موضوع سبب شده منازعات و بحث‌های زیادی در این خصوص صورت بگیرد. ولی برابر آنچه در قرآن و یا در احادیث ذکر شده است، می‌توان گفت طرح مباحثی که زن را جنس پست و فروتر بداند منبع معتبری نداشته و نقصان عقل را می‌توان بر کمبود دقت تعبیر کرد:

نرنجم نیک زینسان گفتن بد که بر بی‌عقلی زن حق مثل زد
(همان: ۱۲۴)

البته می‌توان حق را در بیت بالا به عنوان خدای دین اسلام نیز در نظر گرفت ولی باید متذکر شد که این موضوع نیز در بین هندویان نیز رایج است و در کتب مقدس ایشان بر بی‌عقلی زن تأکید شده است و قرینه خاصی مبنی بر اسلامی یا هندویی بودن این گزاره وجود ندارد.

۳. عدم تحمل درد و رنج توسط زنان

به هر ویرانه‌اش جویند چون گنج نیندیشند چون زن سیرت از رنج
(همان: ۱۶۱)

۴. گریه زن سبب کم شدن عقل و هوش وی است

چو مردان در علاج او همی کوش چو زن تا کی به گریه گم کنی هوش
(همان: ۲۳۰)

۵. لزوم خانه‌نشینی زن

زن آن بهتر که بنشیند کر و کور به کنج خانه همچون مرده در گور
زنی کز آستان بیرون نهد پای بیاید دفن کردن زنده بر جای
(همان: ۲۵۴)

مطابق با آنچه در بالا در باب زنان در رامایانای ملامسیح گفته شد، تلاش برای یافتن پاسخی مناسب به این پرسش که آیا ملامسیح به‌عنوان یک مسلمان توانسته در ترجمه رامایانا روح اسلامی را در آن ساری و جاری سازد و یا اینکه صرفاً به کار ترجمه رامایانا همت گمارده است، به این نکته می‌رسیم که در متن اصلی ملامسیح (به‌جز در مقدمه در وصف و مدح حق‌تعالی و پیامبر و...) ظهور و بروز مفاهیم اسلامی در خصوص زنان وجود ندارد. وی صرفاً برای اینکه رامایانا به‌صورت ملموس نزد مخاطب جلوه‌گر شود، به همسان‌سازی پدیده‌ها و شوربخشی به وقایع متوسل شده است.

این نکته را نیز باید در نظر گرفت زنان بیشتری در منظومه وی وجود خارجی دارند ولی تنها سه شخصیت زنانه کیکی، خواهر راون و خواهر رام، تأثیر کلیدی و مستقیم بر روایت وی دارند و سایر زنان حاضر، به‌عنوان نقشی جزئی از این افسانه شیرین به ایفای نقش می‌پردازند و یکی از علل جذابیت متن وی همین تقابل شخصیت‌های زنانه و مردانه در منظومه ملامسیح است. وی در منظومه رامایانای خود، علاوه بر ترجمه منظوم رامایانای منثور، سعی نموده از حضور زنان در اثر خود نهایت استفاده را برده و بر زیبایی اثر خود افزوده است و برای این کار از مفاهیم دینی استمداد جسته است. وی زیبایی و عصمت سیتا را به حوریان بهشتی و حضرت مریم تشبیه نموده که برای خواننده مسلمان، ملموس می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با مقایسه آنچه ملامسیح در منظومه رامایانا خویش بیان کرده با آنچه والمیکی در رامایانا منثور

بیان کرده است این نتیجه حاصل می‌شود که والمیکه به گونه‌ای مفصل‌تر به موضوع زنان، احکام و جایگاه ایشان پرداخته است و ملامسیح پانی پتی در واقع، هر آنچه را والمیکه ذکر کرده است به صورت خلاصه به رشته نظم کشیده است. وی در بسیاری مواضع سعی نموده است مابه‌ازای شخصیتی که در رامایانا والمیکه است، یک شخصیت اسلامی را پیدا کند و صفات وی را به آن نسبت دهد. جایی که حضرت مریم و اوصاف وی را به سیتا، زیبایی یوسف را به رام و دوری یعقوب از یوسف را به پدر رام نسبت می‌دهد. در واقع ملامسیح زبان فارسی را مانند آینه‌ای نمایان می‌سازد که احساسات و محیط هند را منعکس می‌کند و پوشش این انعکاس در قالب اسلام و مفاهیم اسلامی است.

شخصیت‌های زنی که در رامایانای ملامسیح وجود دارند بیشتر از زنان رامایانا والمیکه است و جایگاه کلیدی‌تر نیز دارند تفاوت ملامسیح در پرداختن به موضوع زنان با آنچه والمیکه بیان نموده است؛ استفاده از همسان‌سازی پدیده‌ها و افراد در ادیان است که وی در تشبیهات و توصیفاتی که درباره زنان ذکر می‌کند، تأثیر مستقیم آموزه‌های اسلامی دیده می‌شود. وی تعبیر حور را برای زنان زیبا و حضرت مریم را نماد تقدس و عصمت بیان می‌کند؛ ولی باید اذعان کرد در کتاب رامایانا والمیکه، مطالب مبسوط‌تر و بیشتری درباره زنان و نوع نگاه به ایشان در جامعه هند آن زمان وجود دارد و نباید از نظر پنهان‌داشت که مقام و جایگاه زن مرتبه پایین‌تری نسبت به مرد دارد؛ و در نگاه کلی، آنچه در این متون شاهد هستیم برخلاف سایر متون هندی که به دست ما رسیده است، زن‌ستیزی وجه غالب رامایانا والمیکه و ملامسیح نیست.

منابع

کتاب‌ها

بدایونی، عبدالقادر (۱۳۸۰) *منتخب التواریخ*، جلد ۲، به تصحیح مولوی احمد علی صاحب، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.

پانی پتی، ملامسیح (۲۰۰۹) *رامایانا*، به اهتمام سید عبدالحمید ضیایی، سید محمد یونس جعفری، دهلی‌نو: خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران.

دو لا فوز، کلود فریزز (۱۳۱۶) *تاریخ هند*، برگردان سید محمدتقی فخر داعی گیلانی، تهران: کمیسیون معارف.

دهلوی، عبدالودود اظهر (۱۳۵۰) *راماین: کتاب مقدس هندویان*، تهران: انتشارات بنیاد فرهنگی ایران.

سرخوش، محمد افضل (۱۳۸۹) *کلمات الشعراء*، تصحیح علیرضا قزوه، تهران: مرکز پژوهش کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.

شایگان، داریوش (۱۳۹۲) *ادیان و مکتب‌های فلسفی هند*، جلد ۱، تهران: نشر فروزان روز.

عبدالله، سید علی (۱۳۷۱) *ادبیات فارسی در میان هندویان*، ترجمه محمد اسلم خان، تهران: موقوفات محمود افشار.

قدیانی، عباس (۱۳۹۱) *فرهنگ جامع ادیان و مذاهب*، تهران: آرون.

کاوندیش، ریچارد (۱۳۸۷) *اسطوره‌شناسی: دایرةالمعارف مصور اساطیر و ادیان مشهور جهان*، ترجمه رقیه بهزادی، تهران: علم.

لطفی، اعظم، حسینی اشکوری، سید صادق (۱۳۹۴) *زبان فارسی در هند: مجموعه مقالات همایش بین‌المللی میراث مشترک ایران و هند*، قم: مجمع ذخایر اسلامی، موسسه تاریخ علم و فرهنگ.

میکی، وال (۱۳۸۶) *رامایانا*، ویراستار مالابیکا داس گوپتا، ترجمه کتایون نمیرانیان، تهران: علم. میکی، وال (۱۳۹۲) *رامایانا ترجمه فارسی با عنوان نرگستان*، سروده جنرمن کایته، تصحیح و مقدمه محمد کاظم کهدویی، قم: مجمع ذخایر اسلامی.

میکی، وال، داس، تلسی (۱۳۸۷) *رامایانا، کهن‌ترین متن حماسی، عاشقانه هند*، ترجمه امر سنکهه و امر پرکاش، تهران: موسسه فرهنگی الست فردا.

ناس، جان‌بایر (۱۳۸۱) *تاریخ جامع ادیان*، ترجمه علی اصغر حکمت، تهران: انتشارات علمی فرهنگی.

واحد دوست، مهوش (۱۳۸۹) *رویکردهای علمی به اسطوره‌شناسی*، تهران: سروش.

مقالات

ریاحی زمین، زهرا، دهقانی، ناهید. (۱۳۸۹). جایگاه زنان در متون نثر فارسی کهن. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۸(۳)، ۷-۳۸. doi: 10.22051/jwsps.2010.1373

عابدی، امیرحسین. (۱۳۴۳). داستان رامایانا در ادبیات فارسی. مهر، ۱۰(۳)، ۲۳۹-۲۴۵.

کوپال، عطاالله. (۱۳۹۱). بررسی نمونه‌هایی از خاموشی زنان در ادب پارسی. *تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)*، ۴(۱۴)، ۲۲۹-۲۴۸.

محسنی گردکوهی، فاطمه، شیرکوند، ویدا. (۱۳۹۹). مضامین مشترک و متفاوت شاهنامه با چند حماسه معروف جهان. *تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)*، ۱۲(۴۴)، ۲۶۹

۲۸۸- .doi: 10.30495/dk.2020.676037

نظری منظم، هادی. (۱۳۹۱). ادبیات تطبیقی: تعریف و زمینه‌های پژوهش. *ادبیات تطبیقی*،

۲۱(۲)، ۲۲۱-۲۳۸. doi: 10.22103/jcl.2012.195

پایان‌نامه

سید، ماه‌نور، هاشمیان، لیلا، طاهری، محمد (۱۳۸۶) *بررسی تطبیقی زنان شاهنامه و دو حماسه بزرگ هندوستان: رامایانا و مهابهاراتا*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بوعلی سینا.

References

Books

Badayouni, Abdul Qadir (2001) *Selected Chronicles*, Volume 2, edited by Maulvi Ahmad Ali Sahib, Tehran: Association of Cultural Heritage and Scholars.

Panipati, Malamsih (2009) *Ramayana*, edited by Sayyed Abdul Hamid Ziyai, Sayyed Mohammad Yunus Jafari, New Delhi: House of Culture of the Islamic Republic of Iran.

De La Foz, Claude Frizes (1937) *History of India*, Trans. Seyyed Mohammad Taqi Fakhr Dai Gilani, Tehran: Education Commission.

Dehlavi, Abdulwadud Azhar (1971) *Ramayan: The Holy Book of Hindus*, Tehran: Iran Cultural Foundation Publications.

Sarkhosh, Mohammad Afzal (2010) *The Words of the Poets*, edited by Alireza Ghazoh, Tehran: Library Research Center, Museum and Documents Center of the Islamic Council.

Shaygan, Dariush (2012) *Religions and Philosophical Schools of India*, Volume 1, Tehran: Forozan Rooz Publishing.

Abdullah, Seyyed Ali (1992) *Persian literature among Hindus*, Trans. Mohammad Aslam Khan, Tehran: Mahmoud Afshar endowments.

Qadiani, Abbas (2012) *Comprehensive Dictionary of Religions and Religions*, Tehran: Aron.

Cavendish, Richard (2008) *Mythology: An Illustrated Encyclopedia of World Myths and Religions* Trans. by Roghieh Behzadi, Tehran: Alam.

Lotfi, Azam, Hosseini Ashkouri, Seyed Sadegh (2014) *Persian Language in India: Collection of Proceedings of the International Conference on the Common Heritage of Iran and India*, Qom: Assembly of Islamic Resources, Institute of History of Science and Culture.

Miki, Val (2016) *Ramayana*, edited by Malabika Das Gupta, Trans. Ketayun Nemiranian, Tehran: Alam.

Miki, Val (2012) *Ramayana Persian Translation with the title of Nargisstan*, Generman Kaite's poem, revised and introduced by Mohammad Kazem Kahdoui, Qom: Islamic Reserves Council.

Miki, Wall, Das, Telsi (2007) *Ramayana, The Oldest Epic Text, Romance of India*, Trans. Amr Sankehe and Amr Prakash, Tehran: Elest Farda Cultural Institute.

Nas, Janbayer (2002) *Comprehensive History of Religions* Trans Ali Asghar Hekmat, Tehran: Scientific and Cultural Publications.

Vahad Dost, Mahosh (2010) *Scientific Approaches to Mythology*, Tehran: Soroush.

Articles

Abedi, A.H. (1964). Ramayana Story in Persian literature. *Mehr*, 10(3), 239-245.

Koupal, A. (2013). Cases of Keeping Silent of Female Characters in Persian Literature: A Survey. *Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda)*, 4(14), 229-248.

Mehmohseni Gerd Kohi, F., Shirkavand, V. (2020). Common or Different Themes between Shahname and Several Famous Epics of the World. *Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda)*, 12(44), 269-288. doi: 10.30495/dk.2020.676037.

Nazari Monazam, H. (2012). Comparative Literature: Its Definition and Research Grounds. *Journal of Comparative Literature*, 1(2), 221-238. doi: 10.22103/jcl.2012.195.

Riyahl-zamln, Z., Dehqanl, N. (2010). The Place of Women in Ancient Persian Prose Texts; Kelile va Demne; Sandbad-name; Javaher-al-Asmart Tntl-name. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 8(3), 7-38. doi: 10.22051/jwsp.2010.1373.

Thesis

Seyed, Mahnoor, Hashemian, Leila, Taheri, Mohammad (2006) *A Comparative Study of Women in Shahnameh and Two Great Indian Epics: Ramayana and Mahabharata*, Master's thesis, Bu Ali Sina University.

Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkoda)

Volume 15, Number 56, Summer 2023, pp. 27-48

Date of receipt: 17/11/2020, Date of acceptance: 12/1/2021

(Research Article)

DOI: [10.30495/dk.2023.701793](https://doi.org/10.30495/dk.2023.701793)

A Study of the Status of Women in Ramayana Valmiki and Mullah Masih Pani Petty

Leyla Badamian¹, Dr. Nastaran Safari²

Abstract

The Ramayana, India's oldest romance epic, is a Sanskrit-language Valmiki poem from the 5th to the 3rd centuries BC, in addition to a sweet narrative full of moral, social and political implications. This epic was translated into Persian as a poem by Mullah Masih Panipti during the reign of Jahangir Shah. The widespread and active presence of women as an integral part of both epics becomes one of the factors in recognizing the status of women, the way society views this group and their rulings.

This article tries to express the extent of the influence of Islam on the system of the Messiah by examining and extracting the mentioned points. The present study, with its library method and descriptive-analytical method, first determines the position of woman and the rulings related to her in Ramayana Valmiki and then compares and identifies the differences and similarities with what Mulla Masih Panipati wrote in the translation of the Ramayana poem. As a Muslim, he has provided a translation of a Ramayana poem based on Islamic concepts, using similarities and finding common ground between Hinduism and Islam. According to the findings of this study, more women in the Ramayana of Mlamasih compared to the Ramayana of Walmiki play a role in this system; But in terms of expressing the rulings and status of women, Valmiki has dealt with it in detail. Women play a more central role in the Ramayana Mlamasih, and three of them, Kiki, Ravan's sister, and Ram's sister, tell the story.

Keyword: Ramayana, Woman, Valmiki, Mlamasih, Islam.

¹ . Ph.D. student, Department of Persian Language and Literature, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. leyla.badamiyan@gmail.com

² . Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. (Corresponding Author) safarinastaran@yahoo.com